

Двадесет година од потписивања Мастрихтског уговора, који је поставио темеље европске монетарне уније и евра, еврозону и даље потреса дубока криза. Насупрот великим визијама и идејама о Европи као „најуспешнијој и најдинамичнијој привреди на свету“, данас нико са сигурношћу не може да зна како ће се Унија надаље развијати и каква ће бити судбина појединих земаља. Европљани имају много мање разлога да славе, а много више да се питају где су погрешили јер земље еврозоне, уз лоше економске показатеље, заједно дугују око 8 713 милијарди евра. Ових дана је поново у центру пажње криза у Грчкој, земљи која представља огледало неуспеха Европе, али је већ свима јасно да није реч само о Грчкој, већ о судбини пројекта који је своје темеље добио пре 20 година.

Берлин и Атина на супротним странама

Кризу еврозоне је изазвало увођење заједничке валуте, заједничког курса и заједничких камата за земље са различитим економским параметрима. Европски монетарни систем храмље док лидери еврозоне грозничаво настоје да пронађу финансијере за свој обимни план опоравка. Али, према проценама ОЕЦД-а, заустављање ширења дужничке кризе и спречавање слома евра ће вероватно бити потребно билион евра. Толики новац за европски фонд за спасавање ће бити тешко пронаћи, а како време протиче, понестаје и солидарности између држава, док се разлике између севера и југа Уније све више потенцирају. Криза утиче да слабији постају све слабији а јачи постају све јачи, Грчка, Белгија, Португал, Холандија и Шпанија су пале у рецесију, док се две највеће привреде еврозоне Немачка и Француска засад држе боље него што се очекивало.

У тој ситуацији солидарност коју призивају бројни европски политичари је све теже постићи, а заоштравање односа између Берлина и Атине, два супротна пола еврозоне, све више најављује Европу у две брзине. Док су грчка влада и лидери политичких партија тешком муком прихватили тешке услове за други пакет помоћи Европске уније и ММФ-а, у Немачкој су све гласнији захтеви да се Грчка и избаци из зоне евра, па чак и из ЕУ, или да се Атина стави под неку врсту протектората, који би гарантовао извршење свих услова и спровођење захтеваних реформи. Иако је Грчка, како сматрају објективни посматрачи, учинила максимум када су посланици изгласали до сада невиђене мере штедње, посебно из Немачке долазе сумње у способност грчких власти да после скорих наредних избора испоштују прихваћене обавезе. Немачки министар финансија Волфганг Шојбле упоредио је Грчку са буретом без дна и упутио је речи критике и сумње на адресу грчких конзервативаца, што су многи атински коментатори протумачили као притисак на Грчку да одложи изборе попут Италије, како би технократска влада Лукаса Пападемоса могла да настави са радом.

Мере штедње и финансијске дисциплине које захтева Немачка довеле су раније до врло оштре реакције многих грчких и неких немачких медија, а сада су први пут тешке речи разменили и политичари. Реаговање на одлуке грчког парламента изазвало је и постављање питања да ли најјаче земље ЕУ, а посебно Немачка желе уопште Грчку унутар еврозоне и чак, саме ЕУ, а поводом тога индикативан је недавни интервју објављен у *Зидојче цајтунгу*, у коме је Франц Ференбах, шеф концерна Бош, прекршио табу који је владао у Немачкој и затражио искључење Грчке, као државе без управе која функционише, из еврозоне и ЕУ, закључујући да се не може заобићи Европа са две брзине. У самој Немачкој, како пише *Зидојче цајтунг*, почиње да се оцртава неслагање између канцеларке Ангеле Меркел и министра финансија Шојблеа око правог пута за спасавање Грчке. Шојбле тежи ка решењу које би полазило од формалног банкрота Грчке јер сматра да више нема наде да ће Грци успети да спроведу у дело предвиђене мере штедње. По њему, чак и када би то успело, 2020. године би државни дуг Грчке још увек износио 120 одсто бруто друштвеног производа, што би и даље било превише. Меркелова такав корак сматра превише ризикантним. Она страхује да би банкрот Грчке могао да изазове „ударни талас“ који би могао да однесе и Шпанију и Италију, а то би значило и крај монетарне уније, али и елиминисање фиксног курса од кога профитира немачка трговина и економија у целини. Наиме, током протекле године немачки трговински суфицит износио је 200 милијарди евра, управо онолико колико је износио трговински дефицит осталих чланица зоне евра.

Судбина евра у рукама Шпаније и Италије

Очекује се да ће помоћ, која је на ванредном скупу министара финансија еврозоне одобрена Грчкој, донети резултате. У плану за финансијски спас Грчке спада и

отписивање 100 милијарди евра дуговања, а приватни сектор је прихватио 70 одсто смањења дуговања Атине. То би уз усвојени план драстичне штедње, требало бити довољно да Грчка коначно крене путем опоравка, како се надају економисти Европске комисије. Бројна су мишљења, нарочито у Немачкој, да за Грчку више нема наде, а недавни извештај Европске комисије навео је да је укупно 12 земаља еврозоне и даље озбиљно уgroжено због јавног дуга и недовољне конкурентности. Извештај је као "хитне случајеве" издвојио Италију, Шпанију, Мађарску и Кипар, а поред њих су као земље којима је потребно даље "дубинско" преиспитивање макроекономске политике набројане: Белгија, Бугарска, Данска, Финска, Француска, Словенија, Шведска и Велика Британија. Француска, Велика Британија и Белгија су превише задужиле, а чак и у релативно стабилној Данској, Шведској и Финској Европска комисија је нашла надуване мехурове на тржишту некретнина.

Највећи проблем еврозоне тренутно су и даље Италија и Шпанија, државе које чине 17%, односно 11% укупног БДП-а еврозоне. Њихово финансирање кроз мултилатералну помоћ би исцедило, ако не и потпуно исцрпilo, ресурсе еврозоне и Међународног монетарног фонда. Обе државе су недавно добиле нове владе, које су спремне на оштре мере, али је неизвесно да ли ће резултати бити позитивни. Владе сада покушавају да подстакну раст привреде, поврате фискалну сигурност и да среде билансе стања банака, али у паници се настоји да се потребни новац извуче директно из џепова самих грађана.

Увођењем резова,
мера штедње и

осталих мера, опада

међутим

целокупан стандард грађана

и

куповна моћ,

и сходно томе

долази до још дубље стагнације у економији.

Показује се да

након неколико квартала реформе по рецепту ММФ-а доводе до пада производње и веће незапослености,

а

владе би стога могле изгубити подршку јавности што би угрозило цео процес „реформи“

и опстанак евра. Италијанска економија је у рецесији, а извештај ЕК наводи да је у њој

низак потенцијал економског напретка. Строге мере штедње чији је циљ спречавање

банкротства државе су већ довеле многе Италијане на ивицу сиромаштва. О дубини

кризе сведочи и то што је италијански премијер Марио Монти почео да умањује

привилегије и Католичке цркве, и одлучио да она почне да плаћа порез на некретнине

за црквене зграде које се користе у комерцијалне сврхе. Шпанија представља још већи

повод за забринутост, посебно шпанске банке, пошто је износ њихових ненаплативих

кредита достигао 135 милијарди евра, што је највећи ниво у последњих 17 година.

Такође, број незапослених у Шпанији је у последњем кварталу прошле године повећане

за око 300 000 и он сада износи 5,27 милиона незапослених, или око 23 одсто. Први пут у

историји број људи без посла је прешао магичну границу од пет милиона, а
н
езапосленост међу младима је прешла 50%.

Актуелна шпанска влада је већ направила план уштеде 9 милијарди евра, али ЕУ тражи још додатних 30 милијарди , а предлог новог закона којим десничарска влада намерава да знатно смањи права радника извукао је на улице 57 градова Шпаније око милион људи. Велике синдикалне демонстрације избиле су прошлог месеца и у Португалији, која је од ММФ-а морала да затражи помоћ од 78 милијарди евра. Синдикати су на улице извели више стотина хиљада људи, који су оштро протестовали против условаљавања ММФ-а.

Италија и Шпанија и даље у неку руку држе судбину евра у својим рукама. Уколико успеју да се опораве, евро ће опстати; ако не, неће - или макар не у садашњем облику. И због тога „реформи“ под контролом ММФ-а у више земаља Јужне Европе носи ризик великог неуспеха, који могу изазвати макроекономска и финансијска међузависност, односно то што се реформе покушавају извести у окружењу обележеном стагнацијом и падом потражње. Уколико се цела јужна Европа бори са рецесијом, шансе за успех су знатно мање, а могућности пропасти еврозоне све веће. Тим поводом, португалски премијер Педро Пасос Коељо рекао је да евентуални неуспех у решавању кризе еврозоне може бити крај Европске уније, и истакао да решење кризе мора подразумевати економску и политичку унију као допуну монетарној унији. Чешки премијер Петр Нечас је такође упозорио да евро може да спаси само претварање Европске уније у федерацију, али је питање колико је она остварива у тренутку када је, како је истакао италијански премијер Марио Монти, криза на европску сцену

вратила погрешна схватања, предрасуде, поделе на север

*и
југ
и*

велике и мале земље

„ По Монтију

,
криза подрива политичку кохезију Европске уније, има потенцијал да је уништи и врати духове прошлости, докполитичка елита ЕУ и даље лута између дугова и обесхрабреног народа.

Емиграција као решење

Након већ две године дужничке кризе Европа још није дала ефикасна решења за привредни опоравак и повратак поверења грађана. Европски лидери, који су се у понедељак окупили на неформалном самиту у Бриселу, понудили су да уместо резања потрошње и затварања фондова, оснаже улагања и отварање нових радних места, зашта је спремљено 82 милијарде евра из структуралних фондова. Поједини економисти сматрају међутим да су и та средства, без обзира на то што ће углавном подржати запошљавање у државама највише погођеним кризом и незапослености, попут Грчке или Шпаније, недовољна да оставе озбиљнији ефекат. У исто време, млади и образовани све више напуштају урушени југ Европе. Рекордна незапосленост и одсуство поверења у скори привредни опоравак главни су покретачи нових сеоба. За школоване Грке испод 35 година обећана земља данас је Аустралија, где одавно живи бројна дијаспора, а за младе из Шпаније и Португалије боља будућност лежи у некадашњим колонијама, првенствено у Бразилу, Анголи, Мозамбику. Према статистичким подацима, скоро 80.000 Португалаца је 2009. године добило дозволу сталног боравка у Анголи, преко 60.000 отишло је у Бразил, а скоро 30.000 у Мозамбик. Између јуна 2009. и новембра 2010. године 30.000 младих образованих Шпанаца се одселило у Аргентину, док се 14.000 сместило у Чилеу и Уругвају. У првом полугођу 2011. емигрирало је већ 28.000 Шпанаца, а занимљиво је да на пример инжењери почетници у Португалији месечно зарађују највише 900 евра, док су примања у Анголи најмање четири пута већа.

Одлив младе памети из југа Европе је најдраматичнија нуспоследница текуће кризе и овај део ЕУ постепено остаје без генерације која би могла да повуче привредни опоравак и развој. Ако се ситуација настави у том правцу, није без основа веровање да ће поједини региони југа Европе ускоро почети да личе да земље трећег света, а да ће се Европска унија, било с једном или две брзине, претворити у газдовање богатог Севера над сиромашним Југом и Истоком.